

Motion till riksdagen

1988/89:A4

av Börje Hörnlund (c) m. fl.

med anledning av prop. 1988/89:109 om ny inriktning
av arbetsmarknadspolitiska åtgärder för unga

Inledning

En av de viktigaste uppgifterna för samhället är att bereda ungdomar arbete eller utbildning. Ett välfärdssamhälle som det svenska får inte acceptera att unga människor redan från början slås ut från arbetsmarknaden. En fungerande arbetsmarknad förutsätter en framsynt politik för ekonomisk utveckling och regional balans inom ramen för en marknadsekonomi som tar sociala och miljömässiga hänsyn. Insatserna från samhället måste därför inriktas på att skapa förutsättningar för varaktiga jobb på den ordinarie arbetsmarknaden över hela landet. En sådan politik är grunden för ungdomars möjligheter att få arbete oavsett kön eller bostadsort.

Hög arbetslöshet bland ungdomar, särskilt i vissa regioner och inte minst bland flickor under en rådande högkonjunktur, visar emellertid att generella ekonomisk-politiska åtgärder inte är tillräckliga. Regeringens ekonomiska politik har i stället medverkat till att betingelserna på arbetsmarknaden för många ungdomar i regionalt utsatta områden blivit alltmer ojämlika i förhållande till den för ungdomar i mer expansiva områden. Detta innebär att de generella åtgärderna måste kompletteras med särskilda insatser för att öka ungdomars möjligheter att få fäste på arbetsmarknaden.

Kort historik

I den nu föreliggande prop 1988/89:109 om ny inriktning av arbetsmarknadspolitiska åtgärder för unga, konstaterar föredraganden inledningsvis att arbetslösheten bland ungdomar steg kraftigt i slutet av 1970- och början av 1980-talen såväl i Sverige som internationellt. Strukturförändringar och rationaliseringar inom näringslivet innebar bl.a. att många traditionella ingångsjobb för nytillträdande på arbetsmarknaden försvann. Detta drabbade särskilt 18-19-åringar hårt och mot denna bakgrund infördes av den socialdemokratiska regeringen lagen om arbete i ungdomslag 1983, vilken innebar att samtliga 18-19-åringar garanterades arbete om minst fyra timmar om dagen. Denna åtgärd har, enligt föredraganden, medfört att ungdomsarbetslösheten kunnat hållas på en låg nivå.

Historieskrivningen i propositionen är emellertid inte korrekt utan ger en felaktig bild av verkligheten. Det faktiska förhållandet är att det våren 1982 väcktes en centermotion med krav på att arbete eller utbildning skulle beredas alla ungdomar under 21 år (1981/82:1513). Riksdagen biföll motio-

nen och uppdrag åt regeringen att utforma ett åtgärdsprogram mot ungdomsarbetslösheten. Det klart uttalade syftet med programmet var att alla ungdomar upp till 21 år skulle erbjudas arbete eller utbildning i stället för arbetslöshetsersättning eller annat ekonomiskt stöd från det allmänna. Den socialdemokratiska oppositionen reserverade sig för avslag på motionen (AU 1981/82:21).

Det i prop. 1988/89:109 refererade beslutet om införande av ungdomslagen var således snarast en uppföljning av vad riksdagen tidigare bestämt, med den skillnaden att den socialdemokratiska regeringens förslag avsåg enbart 18–19-åringar och en garanti för arbete på halvtid inom den offentliga sektorn (prop 1983/84:46. AU 1983/84:8). Centerpartiet krävde i motioner, såväl före propositionen som i anledning av denna, att inriktningen på åtgärder för ungdomarna skulle vara heltid och kunna bedrivas på hela arbetsmarknaden (1982/83:818, 1983/84:28, 155).

Från centerpartiets sida har vi därefter konsekvent drivit arbetslinjen och ställt krav på en förändrad inriktning av åtgärder. Detta kan beläsas med följande citat ur motion 1984/85:647 "Enligt vår mening var det ett viktigt framsteg som gjordes när ungdomar inte utan motprestation i form av arbete längre kunde utkvittera kontantersättning. Enligt vår mening kom emellertid verksamheten att i centrala avseenden få en felaktig inriktning. Det hade varit bättre för ungdomarna om arbetet i väsentlig utsträckning kommit att utföras inom enskilt näringsliv och småföretagsamhet. Det hade varit bättre om arbetstiden hade omfattat hel arbetsdag – inte halv". Motsvarande krav på förändrad inriktning ställdes i motionerna 1984/85:2291, 1985/86:A 255, 1986/87:A 267 och 1987/88:A 265. Riksdagens majoritet har avslagit motionerna.

Propositionen

I november 1988 lämnade AMS i en skrivelse till regeringen förslag till åtgärder i syfte att ge ungdomarna, som inte får arbete på den reguljära arbetsmarknaden, ökade möjligheter till praktisk utbildning eller inskolning i arbetslivet. AMS förslag innebar i korthet att ungdomslagen inom den offentliga sektorn ersätts med ett system med inskolningsplatser som omfattar hela arbetsmarknaden och som erbjuder arbete 8 tim/dag.

AMS skrivelse ligger också i huvudsak till grund för förslagen i prop. 1988/89:109. I propositionen föreslås att de ungdomar i åldern 18–19 år, som inte får arbete på den reguljära arbetsmarknaden, skall erbjudas arbete på heltid genom s.k. inskolningsplatser som omfattar hela arbetsmarknaden. Inskolningsplatser skall inrättas, dels som avtalade platser med högst 50 % statsbidrag, dels som särskilda platser med 100 % statsbidrag. Kostnaderna för förslagen beräknas till 850 milj. kr., vilket är en neddragning med drygt 400 milj. kr. av statens ekonomiska insatser för att ge arbete eller utbildning åt ungdomar jämfört med innevarande budgetår.

Centerns syn

Den framtida sysselsättningsökningen kommer under överskådlig tid i huvudsak att ske inom den privata sektorn. Den offentliga sektorn kommer

av ekonomiska skäl inte kunna svara för någon nämnvärd sysselsättningsökning.

Efter krav från centerpartiet och kritik från AMS har regeringen således till slut tvingats ansluta sig till den linje som centerpartiet drivit, och biträder uppfattningen att statligt stöd skall kunna utgå till heltidsplatser för placering av arbetssökande ungdomar på hela arbetsmarknaden. Detta är positivt eftersom regeringen tidigare inte visat något intresse för att medverka till placeringar och ungdomslag utanför den offentliga sektorn. Det är uppenbarligen av prestigeskäl nödvändigt för regeringen att låta förslagen ligga i karantän hos AMS innan man kan acceptera dem. Centerpartiet beklagar att regeringen i närmare sex år ensidigt tvingat arbetslösa ungdomar in i den offentliga sektorns ungdomslag.

En ny arbetsmarknadspolitik

I vår partimotion om arbetsmarknadspolitiken till innevarande riksmöte har bl.a. understrukits att både sociala och ekonomiska skäl talar för att all kraft skall inriktas mot insatser som prioriterar att ge de arbetssökande arbete eller utbildning framför kontantstöd. Från centerpartiet lägger vi bl.a. av detta skäl en mängd förslag som syftar till att utveckla arbetsmarknaden över hela landet. Dessa förslag som syftar till bl.a. att bredda arbetsmarknaden och skapa fler arbetstillfällen – framför allt i områden där problem kvarstår på arbetsmarknaden, trots den rådande högkonjunkturen – är sammantaget offensiva satsningar på mer än 5 miljarder kr.

Vi underströk vidare att det var särskilt viktigt att de sysselsättningsskapande insatserna intensifierades och de medel som reserverats för dessa ändamål utnyttjades effektivt. Vi konstaterade att problemen för de svårplacerade på arbetsmarknaden kvarstod och vi ansåg mot denna bakgrund att det nuvarande rekryteringsstödet ej skulle avskaffas såsom regeringen föreslog. Vi bedömde att anslagsbehovet för detta ändamål uppgick till 100 milj. kr. Vi föreslog även att ytterligare 5 000 utbildningsplatser skulle inrättas inom det reguljära utbildningsväsendet bekostade av AMS. Kostnaden för dessa platser beräknades till 150 milj. kr. I vår motion om arbete åt handikappade föreslogs vidare att medel skulle avsättas för att bereda ytterligare ca 2 000 arbetshandikappade jobb. Vi föreslog bl a i denna motion att en större flexibilitet skulle införas i lönebidragssystemet och att 100 milj. kr. skulle avsättas till lönebidragsanställningar inom näringsliv, organisationer och den kommunala sektorn.

Arbetsmarknadsutskottet har också beslutat – i anledning av bl.a. centermotionen och med reservation från den socialdemokratiska minoriteten i utskottet – om fortsatta och förstärkta möjligheter till ett mer flexibelt utnyttjande av lönebidragsmedel vid anställning av ungdomar samt beslutat att anvisa ytterligare 30 milj. kr. utöver regeringens förslag för detta ändamål.

Vi underströk dock i vår motion att de offensiva insatser som föreslogs även måste kompletteras med klara direktiv till arbetsförmedlingarna om att de arbetssökande i princip skall acceptera anvisat arbete på hemorten. De lokala arbetsförmedlarna måste således aktivt verka för att anvisat arbete tas. De arbetssökande måste acceptera ett tillfälligt arbete i avvaktan på ett arbete anpassat efter yrkeserfarenhet och utbildning.

Med en offensiv politik enligt vår modell kan nuvarande besvärliga vakanslägen inom vård, service och tillverkning förbättras. Många arbetssökande som yrkesmässigt senare ägnar sig åt teoretiska yrken kan få erfarenhet av kroppsarbetets villkor, vilket måste ses som en nyttig erfarenhet. Ett arbete är också att föredra ur social synpunkt framför en nedbrytande arbetslöshet. Med vårt förslag skapas förutsättningar för alla att på ett positivt sätt medverka till ökad välfärd i hela vårt land.

En arbetsmarknadspolitik med en markerad inriktning mot arbetslinjen enligt vår modell, kommer även att underlätta för ungdomar att få arbete på den reguljära arbetsmarknaden och minska behovet av särskilda stödsatser. Självfallet kan inte alla trots dessa insatser beredas arbete, och särskilda insatser måste göras för att lindra konsekvenserna för dem som drabbas. Det är mot denna bakgrund vårt förslag om införande av en allmän arbetslöshetsförsäkring skall ses, vilken ger även de – bl.a. många ungdomar – som nu står utanför detta trygghetssystem ett förstärkt socialt skydd. Det är emellertid särskilt viktigt att ungdomar som står i begrepp att inträda på arbetsmarknaden får möjligheter till arbete eller utbildning framför kontantstöd. Detta bör ges regeringen till känna.

En miljard till insatser för arbete eller utbildning åt ungdomar

Mot denna bakgrund har vi i vårt budgetalternativ, i avvaktan på den nu föreliggande propositionen, reserverat 1 000 milj. kr. för insatser i syfte att stärka ungdomars ställning på den reguljära arbetsmarknaden.

18–19-åringar

Andelen kvarstående arbetssökande i åldersgruppen 18–19 år är ca 3 800 och knappt 19 000 i åldersgruppen 20–24 år (jan. 1989). Antalet har ytterligare gått ned något under februari. Vi anser att vad beträffar åldersgruppen 18–19 år torde, med hänsyn till rådande arbetsmarknadsläge, antalet föreslagna platser vara fullt tillräckligt.

20–24-åringar

Problemen på arbetsmarknaden för ungdomar mellan 20–24 år har dock inte tagits upp i propositionen. Det finns enligt vår mening skäl att pröva möjligheterna att även för denna åldersgrupp införa någon form av garanti för arbete eller utbildning. Risken att slås ut torde trots allt vara störst i den åldersgruppen, bl.a. för att det är vid denna tidpunkt som inträdet på arbetsmarknaden efter avslutad skolutbildning normalt sker. Huvuddelen av arbetssökande i denna åldersgrupp får dock arbete efter en relativt kort tid och andelen långtidsarbetslösa är låg i jämförelse med övriga åldersgrupper. Detta innebär att det bör finnas ett ekonomiskt utrymme för att utvidga garantin för arbete eller utbildning även till denna åldersgrupp. Vi föreslår därför att riksdagen hos regeringen begär förslag om en garanti för arbete eller utbildning för åldersgruppen 20–24 år enligt samma grunder som för ungdomar i åldersgruppen 18–19 år.

Av kvarstående arbetssökande i åldersgruppen 20–24 år (febr. 1989) kan drygt 2 000 anses vara långtidsarbetslösa. Detta förhållande är enligt vår

mening inte acceptabelt. Enligt de förutsättningar som redovisas i propositionen skulle till en kostnad av 150 milj. kr., 1 400 avtalade inskolningsplatser och 400 särskilda inskolningsplatser kunna erbjudas omedelbart de ungdomar i åldersgruppen 20-24 år som varit arbetslösa en längre tid. En sådan åtgärd kan ses som ett led i strävandena att skapa en mer fullständig garanti för att dessa ungdomar kan beredas arbete eller utbildning.

Mot. 1988/89
A4

Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna för att stärka ungdomars möjligheter till arbete eller utbildning.

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en garanti för arbete eller utbildning avseende ungdomar i åldersgruppen 20-24 år i enlighet med vad som anförs i motionen.

3. att riksdagen till *Statsbidrag till inskolningsplatser* över hela arbetsmarknaden för 18-24-åringar anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 150 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag om totalt 962 000 000 kr. i enlighet med vad som anförs i motionen.

Stockholm den 22 mars 1989

Börje Hörnlund (c)

Per-Ola Eriksson (c)

Kersti Johansson (c)

Göran Engström (c)

Marianne Andersson (c)

Håkan Hansson (c)

Roland Larsson (c)

Ivar Franzén (c)

Kjell Ericsson (c)

Jan Hyttring (c)

Gunhild Bolander (c)